

MERKKIPÄIVIÄ

Matti Kuusi 75-vuotias

"Opiskelkaa viroa", sanoo akateemikko Matti Kuusi, joka täytti 75 vuotta 25.3.89. "Kanssakäymisemme kasvaa ja kulttuuriyhteytemme syvenevät, jos sukulaiskansamme olot vapautuvat", hän arvioi Lehdistön sanomapalvelulle merkkipäivänään antamassaan haastattelussa. "Viroksi on painettu kaikki Neuvostoliitossa ilmestyneet tärkeimmät tieteelliset ja kaunokirjalliset teokset. Sen vuoksi viron taitaminen olisi oiva oikotie näiden teosten tuntemukseen ja maailmaan. Suomalainen oppii viron kielen muutamassa kuukaudessa, mutta venäjän kielen hallinta vie useita vuosia."

Matti Kuusi on seuramme ystävä.

Matti Kuusi on syntynyt Helsingissä, ylioppilas 1932, fil.kand. 1939, fil.lis. sotien jälkeen 1949 ja fil.tri 1950. Väitöskirjan aiheena oli Sampo-epos.

Hän toimi Helsingin yliopiston suomalaisen ja vertailevan kansanrunoustutkimuksen dosenttina 1951—59 ja professorina Martti Haavion jälkeen 1959—77. Hänen panoksensa tällä tieteenalalla on keskeinen ja yleisesti tunnustettu.

Julkaisutoiminnasta mainittakoon seuraavat esimerkit: Vanhan kansan sananlaskuviisaus (1953), Suomen kansan vertauksia (1960), Kansanruno-Kalevala (1976), Kansanhuumorin kuka on kukin (1979) ja mitä missä milloin (1981).

Matti Kuusi kutsuttiin Karjalan Sivistysseuran kunniajäseneksi 1970. Hän on ollut esitelmöitsijänä monissa seuramme tilaisuuksissa, mm. Kuopiossa järjestetyssä Kalevalajuhlissa 1985. Tuolloin hän teki ehdotuksen yhtenäisen sisällysluettelon aikaansaamiseksi KSS:n lehdistä vuodesta 1906 saakka. Hanke on toteutumassa.

Karjalan Heimolla on ollut jo vuosia kunnia lukea Matti Kuusi avustajiensa joukkoon.

KARJALAN SIVISTYSSEURA

VKL 1906—1986

93 vuotta täytti Risto Karhu 10.4.89 Orimattilassa. Hän on syntynyt Vuokkiniemen Nauvunvuaran kylässä.

Maria ystävänsä Penu-koiran kanssa.

85 vuotta täyttää 13.6.1989 Oulussa Maria Lahti o.s. Lettijeff-Lehtinen. Maria on syntynyt Vuokkiniemen Venehjärven Venehjärven Lesosia ja isänsä Simanan puolelta Lapukan Lettijeffejä.

Maria Lehtinen tuli Suomeen v. 1921 Lapukan ja Hyrynsalmen kautta. Hän hakeutui lähes heti koulutukseen, ensin Jamilahden kansanopistoon pariaksi vuodeksi, sitten Haapaveden kotitalousopistoon kolmeksi vuodeksi, valmistuen sieltä ensin puutarhuriksi ja sitten vielä kotitalousneuvojaksi. Jamilahdessa oli samanaikaisesti runsaasti nuoria niin Vienasta, Inkeristä kuin Aunuksestakin. Haapavedellä sen sijaan oli vain yksi Vuokkiniemestä Marian lisäksi, nimittäin Santra Venanen.

Helsingin Karjala-Kerhosta löytyi elämäntoveriksi Tapani Lahti, kotoisin Uhtuan Röhön kylästä, ja niin he avioituivat pääsiäisenä 1929.

Pääasiallisena elämäntyönään Maria on pitänyt 3-lapsista perhettään ja kotinsa hoitamista. Muutamia vuosia ennen sodan syttymistä sekä koko sodan ajan hän kuitenkin toimi seitsemän kunnan alueella kotitalousneuvojana ja vasta vuonna 1960 hän siirtyi hoitamaan Oulun kaupunginsairaalan puutarhurin tehtäviä, toimien siellä aina eläkkeelle siirtymiseensä asti.

Jäätyään eläkkeelle 67-vuotiaana hän on kiertänyt useissa Euroopan maissa, Israelissa, jopa Yhdysvalloissa ja Kanadasakin saakka. Matkusteleminen ja mökillä puutarhan hoito ovat pitäneet hänen mielensä vireänä ja terveytensä hyvänä. Äijän lisää vain tätä kaikkea hyvää!

L.L.

84 vuotta täytti 25.4.89 Pukkilassa Aleksis Kujala eli Issakan Huotin Santeri. Hän on syntynyt Vuokkiniemen Tolonjoella ja ollut mukana monessa; käynyt heimosodat, ollut sumptsankantajana, rakentanut rautatietä ja pitänyt suutarinliikettä Helsingin Herttoniemessä.

Aleksis viettää nyt rauhaisia eläkepäiviä vanhustentalossa, on mukana eläkeläis- ja veteraanitoiminnassa ja seuramme pyynnöissä.

80 vuotta täytti Tamara Kasanko, o.s. Aav, 19.4.89 Heinolan mlk:ssa. Hän on edesmenneen arkkipiispa Hermanin tytär ja syntynyt Pärnussa, Virossa.

80 vuotta täyttää 20.5.89 rouva Helena K a l l i o l a , o.s. Homanen, Mikkelin eteläpuolella Otavassa. Hän on syntynyt ja viettänyt lapsuusvuotensa Repolan Saarenpäässä Roukkulanjärven rannalla.

Kova kohtalo ajoi perheen maanpakolaisiksi Suomeen. Helena oli 12-vuotias, kun kodin ovi painettiin viimeisen kerran kiinni uudenvuodenyönä 1922 ja lähdettiin vaeltamaan kohti rajaa. Suomen puolelle pakolaiset tulivat Kuhmon Kukkarjärvellä. Lapset, joita oli 30—40, majoitettiin Kämärän autotaloon. Myöhemmin koulunkäyntiä jatkettiin Kuhmon kirkolla Kontron koulussa. Koulukotina oli Tuupalan vanha pirtti.

Helena kävi sitten kotiteollisuuskoulun Nurmeksessa ja Otavan kansanopistossa kotitalouskurssit 1929. Otavaan hän jäi asumaankin ja perusti sinne puolisonsa kera perheen. Aika kului.

Nyt lapset ovat maailmalla ja aviopuolisokin siirtyi äskettäin tuonilmaisiin. Talo on hiljainen. Helena kertoo, miten hän kuunnellessaan radiosta hyvää musiikkia sulkee silmänsä ja siirtyy ajatuksissaan entisille elomaille, Roukkulanjärven rantamille.

Karjala, karjalainen heimotyö ja sukujuurien tutkiminen ovat aina olleet lähellä hänen sydäntään. Hän on lehtemme innokas lukija ja 'epävirallinen asiamies' Mikkelin suunnalla. — Karjalan Heimo onnittelee lämpimästi ystävänsä. Oheisena julkaisemme muutamia säikeistöjä Helena Kalliolan runosta "Muistan synnyinsijat omat". Se on kirjoitettu v. 1987.

SV.

Helena Kalliola

Muistan synnyinsijat omat,
kaukaisessa Karjalassa,
Kalevalan kankahilla,
laulun laajoilla saloilla.

Kuljin kukkana kujilla,
kanervikkokankahilla,
pellavapäänä pientarilla,
mesimarjana mättähillä.
Luojan suuressa suvessa,
Kaikkivallan vainiolla,
oman tuaton tanhuvilla,
emon armahan asunnoissa,
oman kodin orren alla.

Kuinka elettiin ennenmuinoin
toisenlaisissa oloissa,
kaukaisessa salokylässä,
syvillä synnyinsijoilla.

Toiset toimet oli meillä silloin,
ajattelut aamuin illoin.

Oli armaat asuinsijat
oli omat elon tilat.
Talven tuiskut tuivertavat,
kesän vihmat virvoittavat.

Kuinka silloin lailla lapsen,
vailla huolta huomisesta,
tuosta päivästä pahasta,
ajanlaskun aatteloista,

sydän silloin ilosta lauloi,
elosta emon kotona.

TUONILMAISIIN OVAT SIIRTYNEET

Opettaja Irja P a a n i l a , o.s. Ahava, kuoli 3.1.89 Tampereella. Hän oli syntynyt 14.3.1904 Uhtualla. Isä oli Ahavia ja äiti omaa sukuaan Sofronoff.

Jo kolmivuotiaana Irja joutui jättämään synnyinseutunsa, sillä äiti kuului VKL:n ensimmäisiin opettajiksi koulutettaviin. Vuonna 1907 Daria Ahava matkusti Sortavalan kiertokouluseminaariin, kävi sitten Sortavalan seminaarin ja meni opettajaksi v. 1913 Salmin Käsnäselkään. 1919—23 hän oli Suojärven Moisseenvaarassa ja 1923—39 Leppäniemessä.

Irja kävi puolestaan Suistamon seminaarin ja toimi opettajana Suojärvellä, viimeksi Hallaselässä.

Ahavain suku on ollut hyvin mukana karjalaisessa heimotyössä, sillä kuuluuhan Irjan bunukka jo neljännen polven edustajana Säätiö Väinölän hallitukseen.

Pekka H a r j u kuoli 23.2.89 Kontinkankaan sairaalassa. Hän oli syntynyt 6.1.1904 Uhtualla, ja kuului siihen karjalaispolveen, joka joutui omakohtaisesti kokemaan heimo-pakolaisen kovan osan.

Pekka Harju valitsi Suomeen tultuaan opintien. Hän kävi Suomen Nuorisopiston vv. 1926—27 ja sen jälkeen Itä-Karjalan komitean taloudellisella tuella Kuopion kauppakoulun. Hän otti aktiivisesti osaa kerhotoimintaan ja oli v. 1927 Kajaanissa Kuopion Karjala-Kerhon edustajana perustamassa kerhojen keskusliittoa. Myöhemmin hän toimi useita vuosia Jyväskylän pakolaisleirin kanslistina, sekä taloudenhoitajana Maikkulassa.

Lyyli V a r t i a i n e n , o.s. Usma, kuoli 17.1.89 Helsingissä. Lyyli oli syntynyt 29.1.1911 Impilahden Huunukassa. Kansakoulun ja Impilahden kansanopiston käytyään hän muutti jo 1930-luvulla Helsinkiin.

Siellä hän liittyi heti pakolaisten perustamaan Helsingin Karjala-Kerhoon ja kuului sen laulukuoroon pitemmän aikaa. Sotien jälkeen hän toimi pääkaupungin Impilahtiseurassa, viime aikoina seuran naisväen perustamassa kotikerhossa, osallistui ompeluseuratoimintaan ja myyjäisten pitoon.

Taiteilija Olavi V a a r u l a kuoli 6.2.1989 Forssassa. Hän oli syntynyt 13.3.1927 Suojärvellä. Isän suku oli Sortavalan seudun Blomqvisteja, äidin ilomantsilais-suojärveläisiä Markow-Martiskaisia. Äidinäiti oli Porajärven Panjusia.

Näin Olavissa oli monenlaista verenperintöä. Siitäkö lie nee iskostunut taiteilijapiireihin käsitys Olavista, että hän oli myyttisten aiheiden tulkitsija ja kova tarinan iskijä.

Olavi oli hyvin tuottelias taiteilija. Hän osallistui lukuisiin näyttelyihin niin kotimaassa kuin ulkomaillakin. Hänen töitään on monien kaupunkien museoissa, valtion kokoelmissa ja Ateneumissa. Hän oli Suomen taiteilijaseuran jäsen.

Urho Emil L o u k o kuoli 14.1.89 Vantaalla. Hän oli syntynyt 25.7.1918 Viipurissa.

Urho oli innokas toiminnan mies karjalaisessa työssä. Kun kyykkätoiminta alkoi Vantaalla, niin mukaan tuli kolme sukupolvea Loukoja. Heitä riitti kaikkiin sarjoihin, kun miehiä, naisia ja junioripelaajia. Tasoakin löytyi, sillä suvun jäsenillä on ollut menestystä valtakunnallisissa kisoissa.

OLGA ONGELLA

Hiljaista odotusta.

Pahimman kaamoksen aikana ei Olga yritäkään ahvenia. Hän tähyää silti päivittäin pirtin ikkunasta kotijärvensä ahvenkarille. Mutta kun päivä on jatkunut muutamien kukonaskelen verran ja keskitalven kitisevät pakkasnirskut lakkaa kuulumasta, niin vasta silloin Olga tälläytyy talviryökkiöihin ja laapustaa suksiniekoillaan Ruuvikkolahdelle.

Vienankarjalaisena hän tietää milloin ja mistä parhaiten näpsii. Tietää, koska ikänsä on kalastanut kotojärvellään ja ikää on sentään kahdeksissakymmenissä. Kalastavia naisia siten kyllistä ei muita löydykään ja mahtaakohan Olgakaan jaksaa tänä keväänä?

Naiset ovat tällä tienneet parhaat matalikot ja ahvenruohikot. Karjalaisessa työnsaossa kalastaminen on kuulunut naisille — kaiken muun naisille kuuluvan ohella.

Olga seuraa ikkunastaan vuoden kiertokulkua ja varsinkin kevään etenemistä. Katsoo karille, jonne jo auringon il-

takellerrys hetkeksi yltää. Hän näkee rajapartion loittonevan kalmosaaren sivuitse. Jättää näin jäljen kovettumaan myös Olgan hiihdeltäväksi.

Olga aavistaa "kuvaruudustaan" ahvenparven suuntaavan jo karille, ne odottavat jo useina laumoina. Hän — kalastusmestari tietää nyt hetken koittaneen. Jo syksystä alkaen on hän seurannut järven tummenevat vihurit, pinnan hopeoinnin kuutamoiltoina ja vihdoin jään peiliksi riittymisen. Nänyt sitten rukkasen kokoiset lumirännät ja ulvoivat puhurit ynnä lopuksi paukkuvat pakkaspäivät. Nämä kaikki nähneenä ja lähes vuosisataisen sääkartan muistiinsa tallettaneena vain hän voi tietää kalan otin ja kaiken muunkin kylään liittyvän.

Vaan nyt se aurinko jo lämmittää Olgan sarkaista selkää ja kasvoin on puretumassa leppeän länsituulen kevätahava. Nyt pitää lähteä järvelle, tietää Olga.

Oikea matotäky vaappuu metallin nokassa käypäläisen ammoiden kiertämään avantoon, minkä reuna on jo kummasti syöpyntynyt veden edestakaisessa vellonnassa. Olga tietää, että vanha avanto on usein parvien piirittämä.

Siima on laskeutunut parin metrin tietämille, kun pahasti nytkähtää ja keltavatsainen kellerö pöllähtää sätkien kengän muodostamaan hyhmäkoloon. Katsoi, sanoo hän kalanainen ja pujottaa kupariläpän uuteen ottiin. Taas sätkii — kaksi, viisi, viisitoista ja vielä — yhdeksäntoista. Isoja ryökäleitä. Olga kerii kimpunsa ja tietää — Tulis, vain piisoau.

Tavaratalon muovipussillinen läsöttää soikeana jäällä. — Miula ja meän perehellä riitetäh, lisää Olga ikäänkuin varmemmaksi vakuudeksi ja tökkii vanhalle jäljelle. Nitrotöllerö povessaan hän hyyrää melkoisen ripeästi tönölleen ja enempiä kehumatta sujauttaa pussukkansa piisin kupeelle.

Miniän tivatessa saaliin suuruutta, Olga vastaa vähätellen: — Ka on rokaksi.

Hyvä on punaposkisena uinahtaa peräkamarin hämärään ja kerrata kalamatkaa vielä unen rajamailla.

LEO KARTTIMO

Murrevertailu suututti ja ihastutti

Vuodesta 1986 lähtien olemme vertailleet Karjalan kielen eri alueiden muresanoja toisiinsa. Aloitimme Itä-Kannakselta ja viimeisessä (1—2:89) Karjalan Heimossa olivat vuorossa Salmin, Suistamon ja Suojärven kielen vivahte-erot.

Tämä kielivertailu ei kaikkia miellyttänyt. Saimme nuhteita. Olimme ottaneet vääriä sanoja vertailuun. Näin emme kuitenkaan tehneet. Jokainen sana oli otettu suistamolaisen ja salmilaisen murteen harrastajan kirjoituksesta.

Olemme hyvin iloisia, kun lukijain joukosta löytyy murteen taitajia, jotka erottavat mikä on vanhaa ja mikä nykyaikaista. Tällaisia "vartiomiehiä" tarvitaan, muuten kieli ryöstäytyy käsistämme.

□ □ □

Tällä kertaa vertaamme vatjan kielen ja Suojärven sanoja toisiinsa. Kielivertailua kun on pyydetty. Vatjan kielen puhujat ovat jo loppuneet, joten kukaan ei nouse kielen puolesta puhumaan. Tietosanakirjan mukaan heitä oli 1848 vielä 5148, vuonna 1926 ainoastaan 705 ja 1964 vain kymmenen.

Kielitieteilijöille lienee vatjan kielen ja Suojärven yhdenmukaisuus tiedossa, mutta maallikolle se on yllätys. Olihan